

MAKTABLARDAGI PSIXOLOGLARNING MUHUM JIXATLARI

Ro'ziyev Nodir Qurbonovich

Surxondaryov viloyati Jarqo 'rg'on tumani 29-maktab

Anotatsiya: Ta'lim muassasasida maktab psixologining bajaradigan muhim vazifalari, lavozim majburiyatlari haqida, asosiy xususiyatlari va muhim jixatlari haqida yozilgan.

Kalit so'zlar: Psixolog, inson psixika, temperament, nazariy psixologiya, eksperimental psixologiya, amaliy psixologiya va psixokorreksiya.

Maktabda o'zlarini psixolog deb hisoblaydigan shaxslar oldiga borganingizda, har xil insonlarni uchratasiz. Sizning ko'z oldingizda kam gap, hech kimga qo'shilmaydigan, uncha o'ziga tortmaydigan inson namoyon bo'lishi mumkin. Shu bilanbirga, hamma bilan chiqishib ketadigan, xushchaqchaq, sergap, chiroyli inson gavdalanishi ham mumkin. Natijada siz har xil kutilmagan taassurotlar olasiz. Biroq shu narsa qiziqki, barcha insonlar turlicha kasbga, bilimga va kasbiy xulq-atvorlariga ega bo'lsalar-da, o'zlarini psixolog deb sanaydilar. Ba'zan «Qancha insonlar mavjud bo'lsa, shuncha psixologlar mavjud», — degan gapni eshitib qolamiz. Biroq psixologiya — mualliflik kasbi bo'lib, unda insonning individualligi, ichki ruhiy dunyosini bilish qobiliyati namoyon bo'ladi. Bulardan tashqari, har bir psixologning individual kasbiy stilistika muammosi mavjud. U qanday mavzuni tanlaydi? Kasbidagi uning qiziqishlari qanday? Umuman, u nima uchun psixologiyaga kelgan? U nima bilan shug'ullanishni istaydi? Ishida qanday usulni afzal ko'radi? Qaysi yoshdagi mijozlar bilan ishlash afzal?

Har xil psixologlarning ishdagi farqi, ularning shaxsiy xususiyatlari bilan bog'liq bo'lib qolmay, «psixologiya» deb nomlangan umumiy kasbiy sohadagi: nazariy psixologiya, eksperimental psixologiya, amaliy psixologiya va psixokorreksiya kabi kasblar bilan ham bog'liqdir. Maktab psixologi — bu o'qituvchilar bilan chiqisha oladigan, pedagogik jamoa tomonidan tan olingan, ota-onalar va o'quvchilar orasida kasbiy obro'ga ega bo'lgan psixolog amaliyotchidir. Unga maktab hayoti yaqin va tushunarli, u ko'pgina psixologik-pedagogik jamoalar bilan shug'ullanishga, psixodiagnostik va psixokorreksion ish usullarini egallashgatayyor. Boshqacha aytganda, maktab psixologi bu har tomonlama etuk va bilimli inson. Agar psixolog nazariyotchi — psixologlarning seminarlariga doimo qatnashib, turli xil psixologik assotsiatsiyalarga a'zo bo'lsa, bularning bari uning mutaxassis sifatida o'sishiga, maktab hayotidagi odatiy faktlarga yangicha qarashning shakllanishiga olib keladi. Maktab psixologi nashr qilingan ishlarni o'qib, eksperimental tadqiqot natijalari bilan qiziqib tanishishi mumkin. Maktab amaliyotiga yaqin faktlarni bilish

dunyoqarashni kengaytiradi, maktabdagi ishlarniva o‘z muvaffaqiyatlarini to‘g‘ri baholash imkoniyatini beradi. Shunday qilib, psixologiya maktabga kerak. Qanday psixologiya degan savol tug‘iladi? Turli psixologiya sohalaridan maktabda amaliy psixologiya va psixopraktika ko‘proq kerak. Nazariy va eksperimental psixologiya maktabga emas, maktab psixologiga mutaxassis sifatida o‘sishi uchun kerak. so‘ng psixolog o‘z ishi uchun qanday metodikalardan foydalanishi, qanday yosh davri bilan ishlashni tanlaydi. Bunday hal qiluvchi qarorni qabul qilish uchun psixolog quyidagi harakatlarni amalga oshiradi.

1. Bildirilgan maktab kutilmalarining qaysi biri haqiqiy va asosiy hisoblanadi , qaysilari yo‘q, degan savolga javob topishi zarur. Birinchi guruhga psixolog kasbi imkoniyatlari haqida tasavvurdan kelib chiqib, kutilmalarnikiritadi. Ikkinchi guruhga boshqa kasblar bilan qoniqtiriladigan kutilmalar kiradi.

2. Psixolog kasb imkoniyatlari bilan hal qilinadigan birinchi guruh kutilmalarini tahlil qilib, psixolog 2 ta ro‘yxat tuzadi, ro‘yxatda kutilmalar ahamiyatiga ko‘ra saralanadi. Birinchi ro‘yxatda maktab kutilmalari maktabning obyektiv ehtiyojlariga ko‘ra tuziladi. Bunda maktabda birinchi navbatda hal qilinishi zarur bo‘lgan muammolar ro‘yxat boshida turadi, ikkinchi ro‘yxat u hal qila oladigan muammolardan boshlanib, hal qilinishiga ko‘zi yetmaydigan muammolar bilan tugallanadi.

3. Tuzilgan ikki ro‘yxatni o‘z oldingizga qo‘ying. Maktabni qiziqtiradigan va siz hal qila oladigan muammoni toping. Bu muammo ikki talabga javob berishi lozim: uning hal qilinishi maktab uchun zarur hamda siz psixolog sifatida muvaffaqiyatli hal qilinishiga ishonch hosil qilishingiz zarur.

Qoida: Maktabda ishni obyektiv qiyin hal qilishga yillar kerak bo‘ladigan, bir psixologning kuchi yetmaydigan, balki mutaxassislar guruhi hal qiladigan muammolardan boshlamang.

O‘zingiz hal qilishingizga ishonmaydigan muammolardan boshlamang. Maktab uchun zarur bo‘ladigan, o‘z mahoratingizni, o‘zingizga ishonchni hamda muvaffaqiyatlaringizni namoyon qila oladigan muammolardan boshlang. Bu xislatlar sizning ijtimoiy boyligingiz bo‘lib qoladi va u doim sizni himoya qiladi.

Ushbu qoidaning qat‘iyligi psixologning maktabdagi faoliyatida boshlang‘ich davr ma’suliyatli hisoblanadi. Dastlab ish boshlaganda siz xato qilishga yoki qurbingiz yetmaydigan katta muammoni hal qilishga kirishganligingiz uchun muvaffaqiyatga erisha olmaganligingizni sabab qilishga haqqingiz yo‘q. Sizga berilgan dastlabki baho uzoq vaqt esda qoladi. Vaqt o‘tishi bilan sizning o‘zingizga ishonmasligingiz, xatoga yo‘l qo‘yishingiz yo‘qoladi tajriba to‘playsiz, muvaffaqiyatga erishasiz, lekin maktabga kelganingizdagi baho, soyangizdek orqangizdan anchagacha ergashib yuradi.

4. Maktab kutilmalarini ijtimoiy psixologik tadqiq qilish jarayonida psixolog odamlarning psixologiya haqida nimalami o‘ylashi, psixologning maktabdagi ishi

haqida hamma ma'lumot oladi. Odamlarni ikki guruhga bo'ling. Birinchi guruhga % psixologga ijobiy yondashadigan, uning maktabdagi rolini to'g'ri tushunadigan o'qituvchilar, ota-onalarni kiriting. Bu guruh psixologik bilimlar olishga, psixologik mashg'ulotlarda ishtirok etishga ichdan tayyorlar. Ikkinchi guruhga psixologiyaga tanqidiy yondashadigan o'qituvchilar, o'quvchilar va ota-onalar kiradi. Bu guruhga psixologiyaga befarq qaraydigan yoki psixologiyani boshqa kasblar (vrach, narkolog, ruhoni va boshqa kasb) bilan almashtiradigan kishilar kiradi.

Qoida. Ish faoliyatingizni birinchi guruh orasida boshlang. O'z kuchingizga to'liq ishonganingizda, maktabda siz haqingizda ijobiy fikr paydo bo'lgandagina ikkinchi guruh vakillari bilan ham shug'ullanishingiz mumkin. Bu qoidaning muhimligi quyidagicha tushuntiriladi. Birinchidan, maktabda dastlab ish boshlashingizda, psixolog sifatida o'z kuchingizga to'liq ishonmaganingizda boshqa odamlarning qarshiligini yengish bilan bog'liq ortiqcha hissiyotga berilmang. Ikkinchidan, psixologni ijobiy qabul qiladigan birinchi guruh sizni psixologik jihatdan qo'llab-quvatlaydilar. Siz o'zingizning foydangizni his qilasiz, o'z kuchingizga ishonch hosil qilasiz. Uchinchidan, ishingiz haqidagi birinchi guruh ishtirokchilari guruhdagi insonlarning fikriga ta'sir qiladi, ularning psixologiyaga qarashlarini salbiydan ijobiyga o'zgarishiga olib keladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. V.M.Karimova, R.Sunnatova. «Mustaqil fikrlash» o'quv qo'llanmasi bo'yicha mashg'ulotlarni tashkil etish uslubiyoti. Toshkent «SHarq» 2000
2. Toshimov R. G'oziev Ye. G'. "Zamonaviy individual va guruhiy psixologiya". Toshkent, "Universitet" 1999y.
3. Ye.G'oziev, SH.V.Azizova "Tashkiliy psixologiya" Toshkent-1999y.
4. M.Rajabov "Eksperimental psixologiya metodlari to'plami". Farg'ona 2012
5. Shevandrin N.I. Psixodiagnostika, korreksiya i razvitie lichnosti. – M.: Gumanit.izd.Syentr Vldos, 1998.
6. Z.T.Nishonova Psixologik xizmat T.2007.